

Als klein kind tussen twee culturen. Franstalige literatuur van de tweede generatie in Frankrijk wonende Algerijnen.

1 januari 1994

Auteur: Yvonne Mekaoui-Jansen

Volume: 04

Nummer: ?

Pagina's: 52-58

Documenten

- [tsjip_jrg04_052.pdf](#)

yvonne mekaoui jansen als klein kind tussen twee culturen franstalige literatuur van de tweede generatie in frankrijk wonende algerijnen in tsjip 3 4 van december 1993 hebben we kennis gemaakt met de franstali ge literatuu r van de tweede generatie algerijnen de beurs jongeren va n algerijnse afkomst en geboren in frankrijk zijn in de pen geklommen om de harde realiteit en hun ervaringen met net leven tussen twee culturen op papier te zetten i n hun roman s schreeuwe n z e o m aandacht t e n begrip en uite n bovenal hu n wen s ee n respectabel e plaat s t e verwerve n i n d e frans e samenleving al s rode draad door deze autobiografische literatuu r loopt het zoeken naar een identiteit voor de meeste auteurs resulteert deze zoektocht in een persoonlijke verrijking door de acceptatie van hun dubbele afkomst ze ontdekken dat frankrijk uiteindelijk toc h hun land is en vinden een nieuwe bi culturele identiteit omdat deze boeken zowel wa t betreft de actuele thematiek als wat betreft de moeilijkheidsgraad va n het frans zeer geschikt zijn voor het nederlandse in terculturele literatuuronderwij s i n het frans of i n het nederlands als het boek is vertaald wil ik een tweede artikel aan dit onderwerp wijden in het vorige artike l wi j horen bier even goed thui s al s zij werden een tweeta l boeken besproken die over de pubertijd gingen hier zagen we hoe madjid uit le the cut harem d archi ahmed in de margiualiteit belandde omdat hij geen oplossing vond voor zijn identiteitscrisis brahim daarintegen uit le sourire de brahim bleek vol levenslust te zitten en actief te zoeken naar een uitweg hij vond dan ook een nieuwe identiteit wellicht is het interessant om wat verder terug te gaan in de tijd en te bekijken waar de confrontatie met twee culturen precies begint en hoe de identi teitscrisis precies ontstaat twee boeken over de kindertijd le gone du chadba van azouz begag is een autobiografische roman het is in de ik persoon

geschreven en gaat over de kindertijd van azouz een jochie gone in het argot van Lyon geboren in de chaaba een sloppenwijk net buiten Lyon hij woont daar met zijn ouders zijn grote broer moustaf en zijn drie zussen de chaaba is een gesloten en beschermd wereldje waar ieder een elkaar kent de Arabische families leven er nog volgens hun eigen tradities en praten een gearabiseerd Frans op school is azouz is een goede leerling hij is er van overtuigd dat hij best eerste van de klas kan worden en het lukt hem snel om tweede te worden maar helaas heeft elke medaille zijn keerzijde de kleine azouz wordt afgewezen door zijn Arabische vrienden die hem voor verrader uitmaken ook de Franse kinderen willen niets van hem weten hij blijft tenslotte een Algerijner op een dag beweert hij zelfs joods te zijn in de hoop dat zijn Franse klasgenootjes hem zullen accepteren toch weerhoudt dit alles azouz er niet van 52 mekaoui jansen als klein kind tussen twee culturen om steeds weer te proberen zich zo goed mogelijk aan te passen aan de Franse cultuur hij begint zich te schamen voor de Arabische jurk van zijn moeder en voor het analfabetisme van zijn vader ondanks deze problemen op school vermaakt hij zich heel goed in zijn woonomgeving en voelt zich daar echt thuis azouz en zijn vriendjes gaan vaak thee drinken bij Louise een Française en met zijn alien gaan ze op jacht naar bruikbare dingen bij het grof vuil op een gegeven moment als de veiligheid en de reputatie van de buurt op het spel staan organiseert Louise in samenwerking met de hele wijk een tierentjacht een belangrijke gebeurtenis is de verhuizing van oom Said en tante Zidouma die uit de chaaba vertrekken om in een luxe moderne flat te gaan wonen kort daarop verhuist de familie van azouz ook en zo wordt zijn droom gerealiseerd de overgang naar het leven in een moderne flat brengt een breuk te wege in deze patriarchale familie en werpt een schaduw over het succes van azouz op school op zijn nieuwe school waar hij wordt geconfronteerd met racisme onder de leraren lukt het hem niet meer om tweede van de klas te worden gelukkig sluit hij vriendschap met zijn leraar Frans een Fransman uit Algerije pied noir en beetje bij beetje bouwt hij zijn verloren identiteit weer op azouz ziet nu in dat hij echt niet hoeft te kiezen tussen de Franse cultuur of die van zijn ouders nu hij er gewoon voor uitkomt Algerijner te zijn lukt het hem ook weer om goede resultaten te behalen op school de moeder van azouz begint zich te emanciperen en zijn vader zou erg graag terug willen naar zijn geboorteland azouz wordt een briljante leerling en droomt ervan 66as president van de Algerijnse republiek te worden dit boeiende en erg onderhoudende verhaal over een Algerijns jongetje hoe wel vaak confronterend en bitter is tegelijk ook vrolijk vol levenslust en humor het geeft een erg goed voorbeeld van een geslaagde integratie in 1987 heeft de auteur de prix Sorcières gewonnen voor dit boek het volgende boek dat over de kindertijd gaat is Georgette van Farida Belghoul eveneens een autobiografische roman de ik-persoon is een naamloos meisje van zeven jaar dat in Frankrijk woont met haar ouders het verhaal speelt zich af op school en thuis waar men nog steeds volgt de Algerijnse tradities leeft de lezer wordt eerst naar het ene dan weer naar het andere wereldje meegevoerd het kleine meisje observeert alles fantaseert en heeft overal een eigen mening over ze maakt zo het leven van haar ouders en dat van de juffrouw soms ondraaglijk we zijn hier getuige van een algemene geestelijke verwarring die veroorzaakt wordt door iden-

titeitsverlies het meisje zoekt hopeloos naar een nieuwe identiteit zo verklaart ze op een dag aan haar enige vriendin Mireille dat ze indiaanse is om zo tenminste nog iemand te zijn het meisje is niet geïnteresseerd in de lessen ze haalt streken uit en heeft slechte cijfers op een gegeven moment begint ze na schooltijd rond te dwalen door de straten en spijbelt ze door de slechte communicatie met haar ouders drijft ze hen tot wanhoop en voelt ze dat ze niet meer bij hen hoort als ze op een dag thuiskomt uit school en laat zien dat ze haar naam op kan schrijven en vervolgens Georgette opschrijft een echte Franse naam is het 53 mekaoui jansen als klein kind tussen twee culturen helemaal mis en is de verwarring totaal haar vader vindt zich compleet vernederd *J'crois pas 9a d ma fille j'crois die est intelligente comme son pere j'crois die est fiere et r garde moi 9a die s appelle Georgette j'crois pas 9a de ma fille p 147* door gebrek aan identiteit wordt het meisje meegesleurd in een vlucht naar zelfvernietiging ze wil niet meer leven en verkiest de dood op een dag loopt ze expres door het rode stoplicht *la roue de la voiture est sur mon ventre de dood geef haar uiteindelijk haar vrijheid* de kwaliteit van deze roman is vooral te danken aan het feit dat het verhaal zich buiten het realiteitsprincipe bevindt op het beslissende moment wanneer de marginaliteit zich aankondigt we hebben hier niet te maken met een afstandelijke visie op de kindertijd maar met de echte schrijfstijl en denkstijl van een kind de vertelster neemt haar lezers mee in een universum waar fictie fantasie en werkdijkheid elkaar afwisselen beide auteurs laten ons in deze boeken zien wat een ontzettend belangrijke rol de kindertijd speelt in het leven van een individu de persoonlijkheid en de identiteit van een kind worden namelijk dan al gevormd hier begint dan ook voor het merendeel van de immigrantenkinderen het psychologische drama dat een stempel zal drukken op hun hele leven het gevoel inwendig verdeeld te zijn tussen twee culturen de thema's woonomgeving school en ouders spelen in deze levensfase een grote rol het leven in een betonnen blokken wijk Azouz is geboren en opgegroeid in de Chaaba destijds een echte sloppenwijk net buiten Lyon waar bijna alleen Arabische immigranten woonden het meisje in Georgette woont in de Parijse banlieue die gekenmerkt wordt door grote grauwe betonnen flatgebouwen met veel te kleine appartementen en waar weinig groen en speelruimte is deze haast onmenselijke omgeving in de buitenwijken van de grote steden confronteert de kinderen al snel met hun tweede afkomst en geeft hen het gevoel niet echt welkom te zijn in Frankrijk de sombere naargeestige sfeer van deze wijken heeft veel invloed op de psychologische ontwikkeling van jonge kinderen daarnaast brengen ze ook nog een serie meest vrije tijd door op straat enerzijds omdat de appartementen te klein zijn en anderzijds omdat het een Arabische gewoonte is kinderen altijd buiten te laten spelen om zich te beschermen tegen bijvoorbeeld radsme vormen de kinderen al op jonge leeftijd jeugdbendes zodat ze zich zo enigzins veilig voelen in de vijandige omgeving waar hun Algerijnse identiteit constant wordt bedreigd de school eerste confrontatie met de westerse cultuur het leven in de wijken met hun Maghrebijnse subcultuur wordt als het ware bedreigd door de Franse cultuur als kinderen de leerplichtige leeftijd hebben bereikt en ze op school de Franse cultuur krijgen opgelegd begint een constante confrontatie met twee geheel verschillende werelden enerzijds die van de Algerijnse cultuur

thuis tot dan toe hun vertrouwde en beschermde we reldje en anderzijds de
franse cultuur op school ze leren frans lezen en 54 mekaoui jansen als klein kind
tussen twee culturen schrijven en leren alles anders dan hun ouders het hen
hebben voorgedaan het mdsje dat zich uiteindelijk georgette noemt weet niet
meer hoe ze de kldne mdd van haar geliefde vader kan blijven als haar vader haar
gdeerd heeft links te beginnen in een boek en de juffrouw rechts zegt het meisje
weet niet meer wie ze vertrouwen kan en wie gdijsk heeft heen en weer ges-
lingerd tussen twee totaal verschillende werelden verliest ze het enige houvast dat
ze tot dan toe had haar ouders en de algerijnse cultuur dit boek toont een drama-
tische geschiedenis en laat zien hoe deze confrontatie mis kan lopen de school
heeft een enorme acculturerende invloed op de kinderen dit geldt ook voor azouz
hij doet zijn uiterste best om eerste van de klas te worden om zo net als zijn frans
e klasgenootjes te zijn hij hoop t dat hij op die manier gewaardeerd zal worden
door de franse klasgenootjes en de leraren a partir d aujourd'hui termini i arabe de
la classe il faut que je traite d lgal a egal avec les francais p 62 als hij op een dag
het beste cijfer behaald van de klas wordt hij door zijn arabische vriendjes gepest
en als verrader gezien hij verloochent volgens hen zijn eigen afkomst echter zijn
franse klasgenootjes moeten ook niks van hem hebben azouz begrijpt niets van
deze reacties en weet niet meer waar hij bij hoort gelukkig is hij zich ervan be-
wust dat hij ondanks het feit dat hij algerijn is net zo goed hoge cijfers kan halen
als de andere franse kinderen moeilijkheden op school de meeste kinderen uit
deze boeken behalen slechte schoolresultaten ze hebben te maken met racisme
van de leraren wat hen enorm demotiveert thuis in de verdedigde appartementen
waar ze geen eigen kamer hebben kunnen ze nooit rustig huiswerk maken ook
worden ze niet of nauwelijks gestimuleerd en geholpen door hun ouders die zelf
vaak analfabeet zijn en niets begripen van het huidige schoolstelsel zo heeft azouz
een jongen die wel gemotiveerd is om te leren en die bewezen heeft tweede van
de klas te kunnen zijn op zijn nieuwe school te maken met racisme van de leraren
hij wordt daar zeventiende van de klas en weet dat madame valard zijn nieuwe juf
zo wil voorkomen dat een arabier goede cijfers behaald de slechte schoolresultat-
en zijn voor de ouders van deze kinderen vaak een enorme teleurstelling zij
hebben zelf nooit naar school kunnen gaan en hebben hierdoor altijd slecht be-
taald monotoon werk moeten doen om te overleven ze hopen dat hun kinderen
door het volgen van een goede opleiding later niet hetzelfde hoeven mee te maken
zo verbiedt de vader van azouz hem om in het weekend op de markt te gaan
werken om wat zakgeld te verdienen je pretere que vous travailliez a l ole moi je
vais a l usine pour vous je me creverai si il le faut mais je ne veux pas que vous
soyez ce que je suis un pauvre travailleur p 22 de vader van georgette zegt haar
terwijl hij zonder het te kunnen lezen het slechte rapport van zijn dochter on-
dertekent j te souhaite pas tu passes c que 55 mekaoui jansen als klein kind
tussen twee culturen j ai passe moi j en ai constate des choses imaginables imagin-
ables et in croyables p 33 deze kinderen geboren in frankrijk komen op hun leer-
plichtige leeftijd voor het eerst in aanraking met integratieproblemen ze worden
niet geaccepteerd zoals ze zijn het drama van de biculturaliteit en identiteit ont-
staat op het moment dat het kind wordt geconfronteerd met twee culturen het

enige contact dat ze tot dan toe hadden was dat met hun ouders in de loop van de kin derujd als de kinderen eenmaal naar school gaan zal het beeld dat ze van hun ouders hebben ook erg veranderen de rol van de ouders alle zekerheden die deze kinderen op zeer jonge leeftijd hadden bij hun ouders zullen langzamerhand gaan afbrokkelen naarmate ze zich meer thuisvoelen in het franse systeem de autoriteit van de geliefde en gevreesde vader in deze patriarchale families zal steeds meer verminderen waarom zouden ze hun analfabete vader met weinig sociaal aanzien nog gehoorzamen ze beginnen zich zelfs voor hem te schamen de vader van georgette voelt zich bedreigd door de franse juffrouw van zijn dochter en probeert zijn gezag te handhaven mais j te l ai deja dit coute la mais faut jamais la croire p 129 uiteindelijk als zijn dochter hem vol trots wil laten zien dat ze haar naam kan schrijven de naam is heel belangrijk voor arabieren want die staat voor je afkomst waar je trots op moet zijn schrijft ze georgette op dit is een harde klap voor haar vader ze heeft een franse naam aangenomen en bewijst niet meer te weten waar ze vandaan komt langzamerhand gaat de vader zich vernederd voelen omdat hij het respect zijn kinderen verliest op een gegeven moment hebben we zowel te maken met een grote generatie kloof als met een cultuurkloof tussen kinderen en hun ouders deze dagelijkse confrontatie met twee geheel verschillende verwachtings en leefpatronen heeft verstrekende gevolgen voor de familieband de kinderen proberen zich aan te passen aan de franse leefgewoontes en zetten zich af tegen die van hun ouders soms schamen ze zich zelfs voor hen ondanks de enorme liefde die ze altijd voor hen zullen koesteren een heel duidelijk voorbeeld hiervan vinden we in le gone du chadba azouz schaamt zich tegenover zijn franse klasgenootjes voor zijn moeder die hem wil verrassen door hem uit school te halen le binouar tombant jusqu'aux chevilles les cheveux caches dans un foulard vert le tatouage du front encore plus apparent qu'au l'accoutumee je lui parle avec mes yeux mes mains mon corps entier pour la supplier de s'en aller de se mettre ailleurs puis au fur et a mesure qu'elle accentue mon mouvement de colere son sourire disparait de ses levres son bras s'abaisse son corps se fige p 190 191 azouz kan niet anders handelen ondanks de pijn en het verdriet die het hem doet zijn moeder zo te vernederen het is duidelijk dat deze kinderen van immigranten geen evenwichtige en gelukkige kindertijd doormaken ze maken een slechte start constant geconfronteerd met twee culturen en daarin slecht begeleid is hun psychische ontwikkeling verstoord en voelen ze zich innerlijk verscheurd dat leidt in vele mekaoui jansen als klein kind tussen twee culturen gevallen al in de kindertijd en zeker in de puberujd tot een identiteitscrisis de twee genoemde boeken laten dat heel goed zien de schrijfstijl binnen deze literatuur vallen beide behandelde boeken op door hun originele schrijfstijl we zien hier dat zowel farida belghoul als azouz begaan in te genstelling tot de andere schrijvers cf mijn artikel in tsjip 3 4 wel gewerkt hebben aan hun taalgebruik en stijl en op zoek waren naar een zekere esthetiek ze wilden op deze manier de thematiek zo goed mogelijk tot hun recht doen komen hierin zijn ze beiden zeer goed geslaagd het taalgebruik van farida belghoul in georgette is erg expressief het verhaal van het kleine meisje is een monoloog die toont de eenzaamheid aan waarin ze leeft en waarin ze met niemand anders dan zichzelf kan praten hierdoor wordt ook verklaard

waarom ze in deze wereld niet kan leven farida belghoul vind t een nieuwe stijl uit die de geestelijke verwarring waar de jonge hoofdpersoon zich in bevindt helemaal uitdrukt de roman bevindt zich buiten het realiteitsprincipe in de wereld zoals hij door de ogen van het meisje gezien wordt de korte afgehakke zinnen en het snelle ritme drukken zelfs geweld uit l a maitresse est tout pres fil e m e sourit je tend s mo n bras file lev e l a regie en l air je l a retire je suis moin s courageus e qu e mireille surtout c a me dgoute qu une maitresse qui s e mefie d e moi m e frappe file reste souriante et calme elle essaye une seconde fois paf c est un coup sec et violent file est tres efficace quan d on ne bouge pas derriere ses dents je vois le bout de sa langue p l 1 het gaat duidelijk om een persoonlijkheid die op zoek is en zich niet geaccepteerd voelt van het ene onderwerp wordt er naar het volgende overgesprongen er heerst onrust de zinsflarden zijn vaak onsaamenhangend en de bijna stenograflsche stijl laat ons zien hoe snel de verschillende beelden zich in het hoofd van het meisje opvolgen alsof er constant gerend wordt door de zinnen en het meisje steeds hijgt en bijna stikt dat doet ze ook echt op het eind van het verhaal waar dat gevoel van geweld ook weer terug komt je saigne sur la rue j a i jou e m a chance manqu e d e pot j ouff e a u fon d d u n en crier p 163 ze pleegt op gewelddadige manier zelfmoord in de hoop zo haar vrijheid te vinden de schrijfstijl geeft er g goed het verlies van identiteit en de naamloosheid weer de naam van het meisje is nooit genoemd in het boek de vader van het meisje die nooit de tijd heeft gehad de taal correct te leren praat slecht frans hij slik t letters in kan andere niet uitspreken hi j praat een echt gastarbeiders frans dit taalgebruik komt veel voor in de dialogen in de boeken uit deze literatuur zoals het geval is in meerdere boeken gebruikt azouz begag in le gone du cha ba arabisch berberse leenwoorden kleine kinderen mengen nogal eens zo n woord door het frans zo zeggen ze yemma of emma wat mama betekent en zeggen zide nog meer of hebben het over djnouns duivels en 57 mekaoui jansen al s klei n kin d tussen twe e culturen eten chorba soep al s z e eenmaal naa r schoo l gaa n verliezen z e d e arabische taal snel de ouders spreken in de dialogen vaak een mengmoesje van arabisch en frans hun woordgebruik is beperkt en de uitspraak is incorrect immers in het arabisch bestaan een aantal klanken helemaal niet begag geeft dit taaltje fonetisch erg goed weer het werkt erg humoristisch wat ook het doel is van de schrijver aldus de vader van azouz ayant constate que les enfants se te naient a une distanc e sufflsant e pou r ne pas entendre se s propos bouzi d donne son accord a la gaouria tan a rizou louisafou li fire digage di la zi zalouprix li bitaine s z i b a bo u bou r l i zafras p 50 t u a s raiso n louisafau t faire degager de la cette saloperie le s putains c est pas bon pour les enfants we hebben dus aan de ene kant te maken met het gebniik van echte arabische berberse woorden en aan de andere kant met op zijn arabisch uitgesproken franse woorden begag geeft achterin zijn roman een guide de laphraseblogie bouzidienne bouzid is de vader van azouz hier vinden we de vertaling van onder andere arabische woorden en van franse woorden uitgesproken met arabische klanken zoals li zbour 1 de sport bouloria police en ulifizou television in het petit dictionnaire des mots azouziens staat de uitleg van woorden uit het argot van lyon gebruikt door azouz zelf het taal gebniik is verder erg begrijpelijk de stijl is levendig en speels en de

verbale expressie verrijkt het verhaal in mijn artikel in de vorige tsjip heb ik al aangegeven dat mij deze literatuur beurt geschikt lijkt voor het interculturele literatuuronderwijs op de nederlandse scholen zowel de nederlandse schooljeugd als kinderen van buitenlandse afkomst en dan met name marrokanen en turken zullen zich goed kunnen inleven in deze romans ze zijn bovendien in eenvoudig en begrijpelijk frans geschreven een bijzonder leuke manier om franse literatuur te lezen en om meer inzicht te krijgen in de problemen van veel immigranten kinderen yvonne mekaoui jansen is lid van de werkgroep intercultureel literatuuronderwijs van de spl adres gaussstraat 14 6s33 le nijmegen 080 500668 biuografie romans over de kindertijd begaga le gone du chadba paris seuil coll virgule 1986 begaga b ni ou le paradis privi paris seuil points virgule 1989 belghoul f georgette paris barrault 1986 imache t unefille sans histoire paris caiman levy 1989 lachmet de cow boy paris belfond 1983 58